

MIROSLAV STIPLOVŠEK – ŠESTDESETLETNIK

Pravzaprav je čas in ne človek tisti, ki "dela" zgodovino. Skoraj natančno petindvajset let je namreč tega, ko smo širom po Italiji študentje zgodovine na absolventski ekskurziji pod vodstvom profesorjev Gestrina in Melika prepevali: "Mirko naš najmlajši, imamo ga najrajši", danes pa je prof. Stiplovšek najstarejši profesor na oddelku za zgodovino. Pred petindvajsetimi leti je bil prof. Stiplovšek edini asistent na oddelku za zgodovino, šele nekaj let je preteklo od obrambe disertacije in bil je resnično najmlajši pedagoški delavec, ki se ni kaj dosti razlikoval od nas študentov. Zdi se mi kot da se je dogajalo včeraj. Najbrž tudi zato, ker se prof. dr. Miroslav Stiplovšek, ki 18. julija praznuje šestdesetletnico, v vseh preteklih letih ni spremenil. Ostal je to kar je bil ustrežljiv, neposreden, prijazen in delaven sodelavec, ki mu je prepričanje kot način komunikacije povsem tuj. Do študentov odprt profesor, ki pogovora z njimi nikoli ni imel za izgubljen čas in znanstvenik, ki se docela zaveda pomena trdega in dolgotrajnega arhivskega raziskovalnega dela. Ne vem ali je prof. dr. Stiplovšek kdaj komu odrekel prošnjo in vsi na oddelku vemo, da se na njega vedno lahko zanesemo. Zlasti za vsakega predstojnika je to pomirjujoče spoznanje, za prof. Stiplovška pa lastnost, ki mu zagotovo ne lajša življenja.

Rodil se je 18. julija 1935 v Ljubljani. Osnovno šolo je končal v Domžalah, kjer je bila doma njegova družina, gimnazijo pa v sosednjem Kamniku. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani se je vpisal na študij zgodovine, ki je bil takrat mogoč kot študij narodne in obče zgodovine in na njej diplomiral leta 1960. Le za kratek čas ga je življenska pot odnesla z Univerze. Do odhoda k vojakom je bil kakšen mesec arhivar v takratnem Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Po vrnitvi pa se je 16. septembra 1961 zaposlil kot asistent za zgodovino novejših dob na Filozofski fakulteti, ki je poslej ni več zapustil. Prof. dr. Miroslav Stiplovšek po pravici s ponosom in zadovoljstvom pove, da je bil asistent pokojnega prof. dr. Metoda Mikuža, od katerega je strokovno mnogo pridobil in se človeško marsičesa naučil. Prof. Mikuž mu je bil tudi mentor pri doktorski disertaciji z naslovom "Dejavnost strokovnih organizacij v jugoslovanskem delu Slovenije 1918-1922", ki jo je obranil leta 1966 in bil 18. februarja tega leta promoviran za doktorja zgodovinskih znanosti. Leta 1972 je bil izvoljen za docenta, leta 1976 za izrednega profesorja in leta 1981 za rednega profesorja za novejšo zgodovino. Postal je prvi naslednik prof. dr. Metoda Mikuža.

Zgodovinsko specializacijo, ki jo je začel z doktorsko temo, je nadaljeval tudi pozneje. Na fakulteti je dolgo predaval "Izbrana poglavja iz zgodovine narodov in narodnosti Jugoslavije 1918 - 1945", ko pa so se predavanja iz novejših dob po letu 1980 razširila še s predmetom "Obča in narodna zgodovina po letu 1945" in je predavanja iz vojne zgodovine prevzel poseben profesor, je mogel prof. Stiplovšek poglobiti predavanja in seminar v smer "Zgodovine Slovencev in drugih jugoslovanskih narodov med vojnama". Nemalo je študentov, ki so pri njem opravili diplomska dela in domala pri vseh študijskih programih podiplomskih študentov novejših dob je sodeloval tudi prof. Stiplovšek. Štirim kolegom je bil tudi mentor pri doktorskih disertacijah.

Prof. Stiplovšek ima poleg strokovnih znanj tudi velike organizacijske sposobnosti, ki jih je na fakulteti in zunaj nje uspešno izkoristil. Če bolj za šalo kot zares najprej zapišem, da je dolgoleten nepogrešljiv predsednik vseh mogočih volilnih komisij na Filozofski fakulteti, to storim le zato, da bi podčrtal njegovo popolno zavzetost za dobrobit in ugled Filozofske fakultete in oddelka za zgodovino. Predstojništvo oddelka je prof. Stiplovšek sprejel v težavnem

razdobju takrat, ko to ni bila več samo častna funkcija. Oddelek je namreč vodil v letih 1982-1984 prav v času menjave profesorskih generacij. Zapolnitev praznine, ki je nastala z odhodom nekaterih profesorjev je bila prepuščena iznajdljivosti predstojnika. Toda prof. Stiplovšek, ki se je že pod predstojništvom prof. Mikuža "naučil predstojnikovati", je uspešno končal svoj predstojniški mandat. In ne samo to. Bil je član fakultetnega sveta, predsednik in član izvršilnega odbora, predsednik sveta za študij ob delu, vodja raziskovalne skupine za področje zgodovine in je član sveta Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete.

Zunaj fakultete so že zelo zgodaj spoznali njegove strokovno-organizacijske sposobnosti. Najprej pri Zgodovinskem društvu Slovenije, ki mu je bil prof. Stiplovšek tajnik od leta 1962 do leta 1968. Skoraj istočasno je bil od leta 1965 do 1969 poslanec prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije, poleg rektorja kot edini predstavnik Univerze. Bil je še član odbora za visoko šolstvo in raziskovalno delo, deloval v republiški izobraževalni in raziskovalni skupnosti, bil član svetov številnih muzejskih in arhivskih ustanov, najdalj Inštituta za zgodovino delavskega gibanja oz. za novejšo zgodovino. Tu je tudi sedaj član Upravnega odbora in zagotovo med tistimi, ki si je desetletja prizadeval za kar najboljše sodelovanje med oddelkom za zgodovino Filozofske fakultete in Inštitutom za novejšo zgodovino.

Najbolj pa ga je strokovno-organizacijsko delo pritegnilo v domačem kraju. Ne samo, da brez njega že dolgo ne mine nobena kulturnoprosvetna prireditev v Domžalah, tu je kakšnih 20 let opravljal vodilne kulturnoprosvetne funkcije. Kot predsednik občinske Kulturne skupnosti je leta 1977 organiziral prvo znanstveno posvetovanje slovenskih zgodovinarjev o krajevni zgodovini, dve leti nato pa mu je uspelo izdati tudi Zbornik občine Domžale. Zato tudi ni prav nič čudno, da je naš jubilar dobil tudi množico priznanj in nagrad, od odlikovanja reda dela z zlatim vencem in domžalskih priznanj, Kersnikove plakete in zlate občinske plakete, do dveh nagrad sklada Borisa Kidriča.

Čeprav se je prof. Stiplovšek razdajal na mnogih koncih pa je največji del svoje energije usmeril v znanstveno-raziskovalno delo. Koliko zgodovinarjev nas je, ki se lahko pohvalimo z opusom 350 bibliografskih enot. Prof. Stiplovšek je avtor ali soavtor štirinajstih knjig in brošur, napisal je 70 razprav in strokovnih člankov v znanstvenih publikacijah in številne poljudne članke. Še posebej se zaveda pomena približevanja zgodovine najširšemu krogu bralcev in je bil med najbolj marljivimi ocenjevalci novih knjig in poročevalci z različnih strokovnih srečanj.

Njegova znanstveno-raziskovalna dejavnost ima tri težišča. Prvi je pravgotovo tisto, ki se mu je zapisal že o izbiri teme za doktorsko disertacijo - strokovna sindikalna gibanja med vojnama, drugo je zgodovina NOB na Slovenskem, tretjega pa posebej intenzivno obdeluje v zadnjem času - slovensko zgodovino med vojnama. Prof. Stiplovšek je prvi v slovenskem zgodovinopisju začel z načrtnim raziskovanjem zgodovine strokovnega - sindikalnega gibanja od njegovih začetkov leta 1868 do leta 1941. Vendar ni ostal le na ravni politične zgodovine, temveč je ob raziskovanju le-te načel tudi celo vrsto vprašanj iz socialne zgodovine. Lahko bi rekli, da je imel srečo, da so ravno v času njegovega zbiranja gradiva za doktorsko disertacijo postali dostopni fondi in Narodne in Deželne vlade za Slovenijo, v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja pa fondi ustanov za zaščito delavstva. To priložnost je v celoti izkoristil in zato v disertaciji ni le obsežno osvetlil razvoja socialdemokratskih, komunističnih, krščanskosocialnih, narodnosocialnih - liberalnih delavskih in nameščenskih strokovnih organizacij, temveč tudi njihove številne mezdne in stavkovne akcije, prizadevanja za izboljšanje socialne zakonodaje in za učinkovito delovanja ustanov za varstvo delavstva ter orisal oblike njihove politične, izobraževalne in kulturnoprosvetne dejavnosti in skrbi za podpiranje članov v tiskah.

Vendar pa doktorska disertacija ni njegovo najobširnejše delo s tega strokovnega področja. Vzel si je čas in še kar dobro desetletje po obrambi doktorske disertacije proučeval ta vprašanja. Leta 1979 je tako mogel izdati svoje najobširnejše delo s tega področja. Bistvo knjige "*Razmah strokovnega - sindikalnega gibanja na Slovenskem 1918 - 1922*" je sicer doktorska disertacija, vendar močno dopolnjena. S 671 stranmi je skoraj še enkrat obsežnejša kot doktorska disertacija. Nekatera vprašanja je v knjigi obdelal na novo, npr. odnos političnih strank do strokovnih organizacij kot najbolj množičnih v delavskem gibanju ali vlogo slovenskega strokovnega gibanja v jugoslovanskem in mednarodnem okviru.

Ko je opravil z raziskovanjem strokovno-sindikalnega gibanja v obdobju njegovega razmaha po prvi svetovni vojni do leta 1922, je proučevanje tega gibanja časovno in problemsko razširil. Najpomembnejši rezultat tega dela je njegova druga knjiga na to temo, ki je izšla leta 1989. V knjigi *"Prispevki za zgodovino sindikalnega gibanja. Od začetkov strokovnega sindikalnega gibanja do Enotnih sindikatov Slovenije (1868-1945)"*, ki je izšla v zbirki *Documenta et studia historiae recentioris*, je prof. Stiplovšek v uvodnem delu objavil prvi pregled značilnosti razvoja in delovanja na Slovenskem od začetkov leta 1868 do konca vojne, mu dodal problematiko virov in literature, v nadaljevanju pa v štirinajstih samostojnih razpravah obdelal še nekatere pomembne dogodke in procese v sindikalnem gibanju.

Raziskovanju tega gibanja je ostal zvest vse do danes. Z dvema razpravama, ki sta izšli leta 1990 - brošura *"Strokovno sindikalno gibanje na slovenskem od leta 1868 do prve svetovne vojne"* - in 1994 - *"Ustanovitev socialdemokratskega tajništva v Trstu leta 1905. Začetek novega obdobja v slovenskem strokovno-sindikalnem gibanju"* - je še bistveno dopolnil zlasti podobo temeljne pluralizacije strokovnih organizacij v prvem desetletju XX. stoletja v okviru treh tradicionalnih slovenskih idejnopoličnih taborov. Svoje raziskovanje strokovnega - sindikalnega gibanja je prof. Stiplovšek začel z natančnejšim proučevanjem številčnejših in akcijsko najmočnejših socialdemokratskih in komunističnih sindikatov, kasneje svoje proučevanje razširil tudi na druge organizacije in še posebej na prizadevanja za akcijsko enotnost slovenskega delavstva, da bi pred kratkim v dunajskih *Osthefte* objavil svojo zadnjo obsežnejšo razpravo z tega področja. Posvetil jo je krščanskosocialistični Jugoslavanski strokovni zvezi, ki je zlasti v tridesetih letih zelo okrepila svojo vlogo v slovenskem sindikalnem gibanju.

Če k zapisanemu še dodam, da je prof. Stiplovšek o sindikalnem gibanju objavil številne članke tudi drugod (glej bibliografijo) in se v zadnjem času lotil tudi raziskovanja delovanja *Delavske zbornice za Slovenijo* po njeni ustanovitvi leta 1921, lahko po pravici zapišem, da je s temi svojimi deli dal pomemben prispevek k osvetlitvi socialnoekonomskih razmer na Slovenskem do druge svetovne vojne z vidika delovanja sindikalnih organizacij. Prikazal je njihovo veliko vlogo ne le v delavskem gibanju, temveč tudi za politične stranke, ki so si preko njih prizadevale krepitej svoj vpliv med delavstvom.

Drugo težišče znanstveno-raziskovalnega dela prof. Stiplovška je proučevanje zgodovine NOB. Raziskovanje tega časa in dogajanja je omejil zlasti na Gorenjsko in Štajersko, še posebej podrobno pa je obdeloval problematiko NOB na kamniškem in domžalskem območju. Lahko bi celo rekli, da je postal kar nekakšen specialist za proučevanje lokalne zgodovine. Z zgodovino NOB se je začel uspešno ukvarjati že kot študent, saj je z diplomsko nalogo o *Mengšu v času NOB* dobil študentsko Prešernovo nagrado. Članek o razvoju narodnoosvobodilnega gibanja in delovanja okupatorja v kamniškem okrožju iz leta 1960 pa je sploh njegova prva znanstvena objava. Tej tematiki je posvečal pozornost tudi poslej. V nekaj brošurah, razpravah v različnih zbornikih, zlasti pa v številnih člankih v Občinskem poročevalcu je prof. Stiplovšek podrobno razpravljajl o značilnostih razvoja NOB na domžalskem in kamniškem okrožju. Zgodovinske slike o vstaji proti nemškemu okupatorju julija 1941 v kamniškem okrožju, o delovanju Kamniškega bataljona, Kamniško zasavskega odreda in Šlandrove brigade, o razvoju in aktivnosti KPS, OF in njenih množičnih organizacij, so njegovo delo. Kakor tudi članki v zvezi s predvojnim delavskim in ljudskofrontovskim gibanjem na Domžalskem in Kamniškem, ki jih je mogel napisati zato, ker ga je v to smer potegnilo raziskovanje začetkov NOB. Vse do danes prof. Stiplovšek ni popolnoma zapustil proučevanja lokalne zgodovine. Njegovo zadnjo obširno razpravo o razvoju evropsko znane slamninarske industrije in drugih industrijskih panog na domžalskem območju od druge polovice 19. stoletja do leta 1941, je leta 1993 objavil *Zgodovinski časopis*.

Vendar pa se prof. Stiplovšek tudi pri raziskovanju NOB na Slovenskem ni ustavil le pri proučevanju lokalnih tem. Najpomembnejše njegovo delo s to tematiko je obsežna monografija o Šlandrovi brigadi, ki je izšla pred štiriindvajsetimi leti. Pravzaprav je o njej napisal dve knjigi. V prvi je obdelal razvoj in delovanje te prve narodnoosvobodilne brigade na območju Štajerske operativne cone od njenega nastanka avgusta 1943 do maja 1945, samo bojno pot te vojaške enote pa je v pregledni obliki osvetlil še v posebni publikaciji, ki je izšla leta 1983. Njegova obdelava zgodovine Šlandrove brigade se v mnogočem razlikuje od mnogih drugih. Ne samo,

da je zaradi ohranjenega gradiva mogel svoje izsledke bogato dokumentirati, temveč je posebno pozornost posvetil osvetlitvi razmer na operativnih območjih brigade, njenemu sodelovanju z narodnoosvobodilnimi organizacijami na terenu in razvoju ljudske oblasti na svobodnih ozemljih. Drugačen pristop k obravnavani problematiki je pomenil ne samo vsebinsko, temveč tudi metodološko pomemben korak naprej pri osvetljevanju značilnosti narodnoosvobodilnega gibanja in vedenju o tem na zahodnih območjih Štajerske in vzhodnih predelih Gorenjske.

V zadnjem času se je prof. Stiplovšek lotil sistematičnejšega raziskovanja še tretjega področja, ki se mu je raziskovalno posvetil - slovenski zgodovini med vojnama. O tej zgodovini je napisal več razprav tudi že prej. Obdelal je programska in organizacijska prizadevanja slovenskih političnih strank za pridobitev kmečkega prebivalstva 1918 - 1920, prizadevanja za avtonomijo Slovenije v jugoslovanski državi od njene ustanovitve do vidovdanske ustave, odmev Münchenskega sporazuma leta 1938 v slovenskem časopisju in še nekatere druge. Prav zdaj pa sistematično raziskuje obsežno še ne obdelano arhivsko gradivo samoupravnih organov in velikih županstev ljubljanske in mariborske oblasti ter banskega sveta in uprave Dravske banovine. Njegov cilj je pokazati, kako so se v navedenih forumih praktično udeleževala avtonimistična prizadevanja, ki so bila prevladujoča stalnica v slovenski politiki med vojnama. Že leta 1994 je v dveh raziskavah objavil prve rezultate svojega dela, v tisku pa je njegov referat s to tematiko z lanskega znanstvenega posvetovanja o slovenski državi na SAZU. Lani je prof. Stiplovšek z odmevnim referatom iz zgodovine Slovencev med vojnama sodeloval tudi na simpoziju o dr. Karlu Verstovšku. Tam je obširno in natančno orisal pomembno vlogo poverjeništvu za prosveto Narodne in Deželne vlade za Slovenijo v prizadevanjih za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani leta 1919.

Ne bi pa smel zaključiti tega priložnostnega zapisa o delu univ. prof. dr. Miroslava Stiplovška, preden ne omenim še ene njegove dejavnosti, brez katere bi bil opis njegovega dela zagotovo nepopolen. Prof. Stiplovšek je namreč reden udeleženec vseh strokovnih srečanj s področja svojega raziskovalnega zanimanja in je vedno pripravljen posredovati svoje znanje srednješolskim profesorjem v okviru permanentnega izobraževanja učiteljev zgodovine.

Naš jubilarant je torej priznan univerzitetni profesor na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete. V slovenskem zgodovinopisju so njegove sledi jasno zaznavne, njegovi prijatelji pa ga še posebej cenimo zato, ker zna biti prijatelj. Katera od naštetih njegovih lastnosti je pomembnejša, ni važno, pomembno je, da jih ima vse. Prav zato je red. prof. dr. Mirko Stiplovšek ostal "naš Mirko", ki mu ob jubileju iskreno čestitamo.

Dušan Nečak

BIBLIOGRAFIJA PROF. DR. MIROSLAVA STIPLOVŠKA

Bibliografija prof. dr. Miroslava Stiplovška obsega obdobje od leta 1960 do 1995. Urejena je kronološko, enote istega leta pa po abecednem redu, s tem da so diskusije, spremne besede, knjižne ocene in uredništvo zbornikov posebej uvrščeni na konec. Uporabljenih je nekaj najbolj poznanih kratic.

Stiplovškove bibliografije so objavljene v publikacijah *Biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev in sodelavcev*, II. knjiga, Ljubljana 1969, str. 103-104 in III. knjiga, Ljubljana 1979, str. 81-83 ter v vsakoletnih bibliografijah, ki jih izdajata Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani in Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Pregled važnejših dogodkov v kamniškem partijskem okrožju v letih 1941-1945. - Mengeš 1960. 23 str. (soavtor I. Vidali)

"Zato ker ste prvi, je vaše breme največje." Kamniški bataljon jeseni 1941. - Občinski poročevalec (Domžale) 23.11.1962

Ocena: Ferdo Čulinović, Jugoslavija izmedju dva rata. - ZČ 16, 1962, str. 269-275

Ocena: Istorija XX. veka. - ZČ 16, 1962, str. 281-283

Druga svetovna vojna. - Ljubljana 1963, 13 str. (Scenarij za šolski diafilm)

XII. zborovanje slovenskih zgodovinarjev v Kočevju 14.-16. oktobra 1963. - JIČ 1963, št. 4, str. 144-147

27. julija 1941 se je začela oborožena vstaja. - Občinski poročevalec (Domžale) 27.7.1963

Ustanovitev Šlandrove brigade. - Občinski poročevalec (Domžale) 25.9.1963